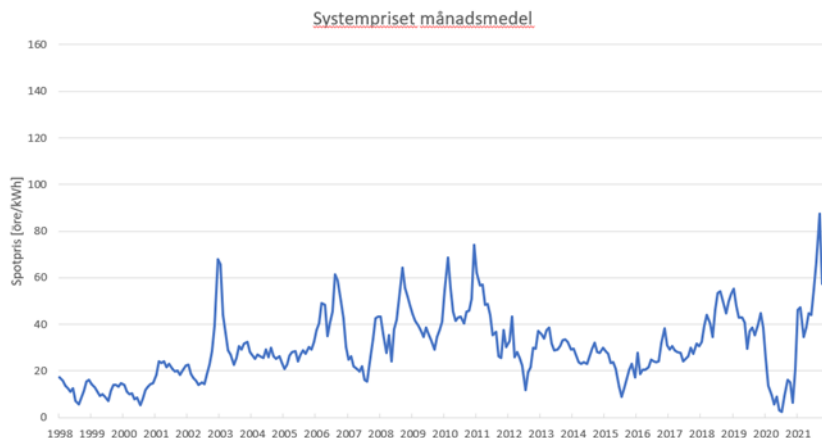

Så här fungerar prissättningen av el

Om vi tittar på elpriset i Sverige över en dryg 20 års period, så kan vi notera att vi haft väldigt låga elpris i Sverige, vilket åskådliggörs i bilden nedan. Betyder det att det finns ett uppdämt prisjusteringsbehov?

Men förra året kan man i diagrammet se att elpriserna (systempriset) börja att rusa iväg.

Om man separerar prisbilderna i de olika elområden, så ser vi inte denna utveckling i SE1 och SE2 (Norrländ) för där finns det balans mellan efterfrågan och produktion.

Gemensam europeisk elmarknad

I samband med avregleringen av elmarknaden på 90-talet, anslöt sig Sverige till en framtida gemensam elmarknad. Det fanns en vision och fördelar med att samarbeta över gränserna, då man skulle kunna utnyttja varandras produktionsanläggningar på ett mer optimalt sätt. Våra politiker då och sannolikt inte de senare heller, har förstått vad det innebär att vara på en marknad. Då kan man inte med olika skattesystem och politiska beslut, som exempelvis stängning av kärnkraftverk eller subventionssystem, agera för att det ska passa den politiska agendan. Då hade det varit bättre att ha kvar en statlig styrd elmarknad i Sverige och där staten tog ansvar för att det i varje ögonblick finns balans mellan efterfrågan och tillgång till el som skapar konkurrenskraft för svensk industri och stabila och låga elpriser.

Att koppla ihop det svenska elsystem med länderna omkring oss innebar även fördelar. Sverige kan då sälja överskottsel när vi i Sverige inte behövde denna. På så vis kunde kraftbolagen tjäna en extra slant till moder Svea och undvika volatila elpriser när överskottselen tryckte ner elpriset. En annan fördel var/är att Sverige inte behöver bygga kraftverk för att klara av elleveranserna den kallaste dagen som man brukar säga inträffar vart 10 år. Då skulle vi kunna importera sådan el och även om de kWh skulle vara dyra, så skulle det vara billigare totalt sett än att bygga kraftverk som mestadels skulle stå stilla.

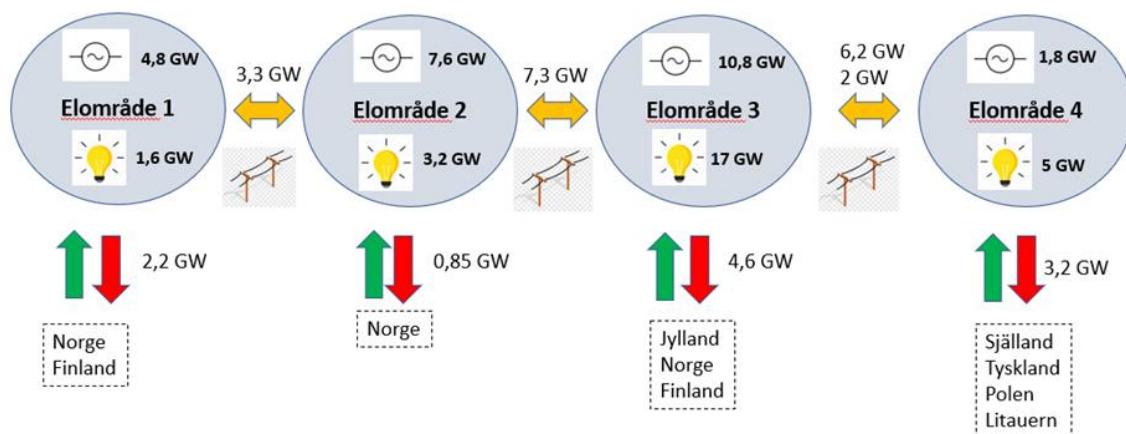
Marknaden

I Sverige har politiken de senaste 20 åren medverkat till att det stängts ner elproduktion motsvarande 4500 MW i södra Sverige – företrädesvis kärnkraft, vilket resulterat i att den dominerande elproduktionen idag kommer från vattenkraften, där lejonparten är beläggen i Norrland (SE3).

I en sund och fungerande marknad så sätts priset av varor, produkter och tjänster av tillgång och efterfrågan. De som har högre kostnader att producera än vad de kan få betalt för sina varor eller tjänster, kommer över tid att gå i konkurs.

På råvarumarknaden ditt elen via Nordpool numera handlas, sätts priset av vad den sista producerade kWh kostar för att möta hela efterfrågan av el.

I bilden nedan framgår vad maximal efterfrågan är i respektive regioner (elområde) och vilken max produktionskapacitet som finns att tillgå i respektive elområde. Där framgår också vilka överföringskapaciteter som stamnätet klara av att överföra mellan de olika elområdena såväl som utlandsförbindelserna

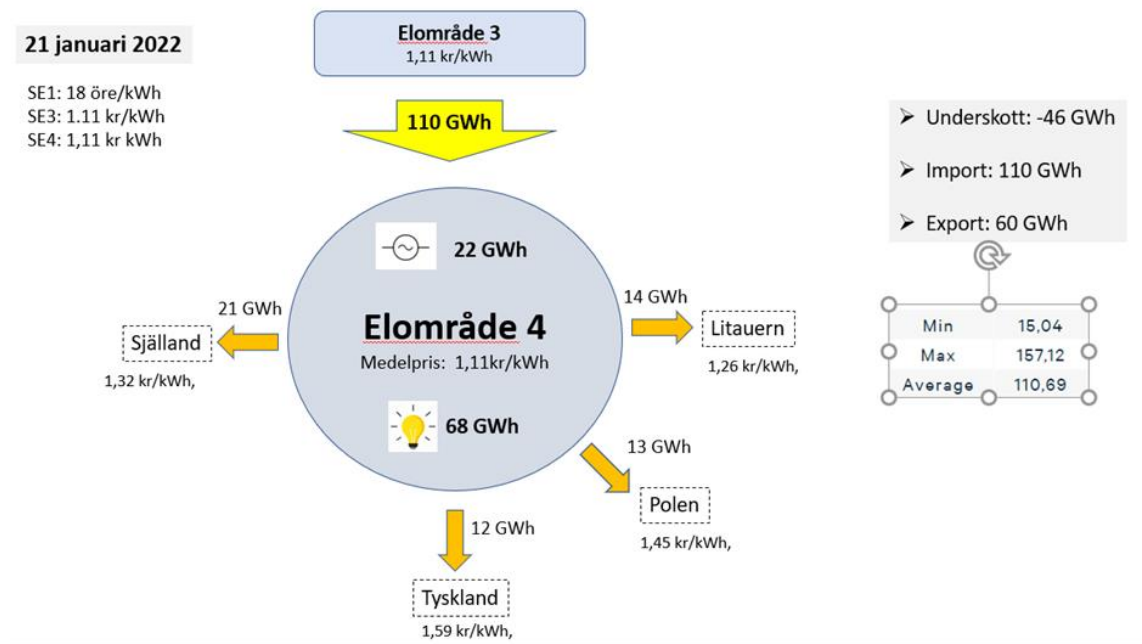

Det är inte svårt att förstå att el måste transporteras från norra Sverige (SE1 och SE2) till mellan och södra Sverige (SE3 och SE4). Men om ledningskapaciteten inte räcker till för att förse södra Sverige med el, så måste el "köpas in" från någon annat ställe. Då tittar Nordpool på vem kan erbjuda el till lägsta möjliga pris. Här finns olika alternativ.

Ett s.k spetskraftverk som Karlshamn (olja) kan startas upp och tillföra el i SE4. Men finns det billigare alternativ, exempelvis att importera kraft från Polen som kör kolkraftverk, så gör man det. Det som då händer är att priset som elen har från Karlshamnsverket alternativt i

Polen, kommer att antas som priset för hela volymen el i SE4, även om man där kunde producera 95% av behovet till en markant lägre kostnad. Det betyder att producenterna i SE4 kommer att tjäna rejält mer med pengar än vad de bjudit in sin el till, men så fungerar en råvarumarknad.

Nedan är ett exempel hur elflödena och prisbilderna såg ut i SE4 den 21 januari i år. Ledningskapaciteten från SE4 räckte till att försörja SE4 med hela efterfrågan inom elområdet plus exporten (i samma storlek som efterfrågan inom elområdet). Dock så fick SE3 importera el från Finland då kapaciteten från Norrland (SE2) inte räckte till för både SE3 och SE4 och där prisbildningen i SE blev det finska elpriset.

Det blir dock mer spektakulärt om det inte funnits tillräckligt med ledningskapacitet för att få el från SE3 för att få balans mellan efterfrågan och tillgång i SE4 (och därmed ett hyfsat elpris), och vi samtidigt ska exportera till länderna med elförbindelser från SE4. Då måste SE4 importera kraft från exempelvis Litauen (enligt bilden ovan) då deras elpris är lägre än i Danmark, Tyskland och Polen. Med samma resonemang som ovan så får kunderna i SE4 då den litauiska prisnivån på el (1,26 kr) trots att elen inte behövs i SE4.

Kapacitetsavgifter

Prisskillnaderna som uppstår mellan elområdena multiplicerat med hur mycket el som överförs på stamnätet mellan två elområden tillfaller alltså Svenska kraftnät. Ju större prisområdesskillnader, desto större intäkter genereras till Svenska kraftnät. Dessa intäkter fonderas hos Svk för att användas för byggande av nya transmissionsledningar. De första åren efter införandet av elområden så fonderades rimliga belopp. Men de senaste två åren har flaskhalsavgifterna ökat drastiskt och vid årsskiftet hade Svenska kraftnät fonderat drygt 20 miljarder kronor. Detta är per definition "kundernas pengar" (framförallt i elområde 3 och 4) och där merparten på ett eller annat sätt borde återbetalas till dessa kunder. Frågan är bara hur detta skulle kunna ske, utan att ge motverkande effekter och strida mot EU regelverk? Opinionsbildare med media i spetsen förstår sannolikt inte detta för då hade vi haft en debatt härom.

Vem tjänar pengar på de höga elpriserna

Det är flera olika aktörer:

- Elproducenterna i Sverige och Norge tjänar på att de får markant mer betalt för sin produkt som i princip inte kostar mer att producera nu jämfört med förra året. Prisnivån som alla som bjudit in el under krysset får det högsta prisbudet som krävs för att få balans mellan efterfrågan och tillgång.
- Svenska kraftnät ”tjänar” pengar via prisområdesskillnaderna s.k. kapacitetsavgifter – i vardagligt tal flaskhalsavgifter.
- Staten i form av 25% moms på hela höjningen av elpriset som kunderna får betala, vilket i december var 4-5 ggr högre.

Förlorarna är kunderna som inte får ut något mer värde av en kWh i år jämfört med förra året.

Vad finns det för lösningar?

Var de politiska besluten på 90-talet naiva, trodde man verkligen att man kan lämna över så viktiga samhällsinfrastrukturfrågor som elförsörjningen till marknaden och kapitalistiska intressen? Och detta kombinerat med punktskatter och subventioner för att försöka styra hur marknaden skulle investera.

Vad vi kan konstatera är att många sådana beslut har försatt Sverige i för energiförsörjning besvärande situation. Från att Sverige haft världens lägsta elpriser, så tycks vi nu ha ”sålt” bort denna konkurrensfördel och våra elpriser harmoniseras successivt med övriga Europa (som är både gas- och vindkraftberoende). Problemet är att sådana här beslut inte är reversibla – varken Sveriges riksdag eller EU parlamentet i närtid kan fixa konsekvenserna av den situation vi nu konfronterats.

Lösningen är att snarast bygga basproduktion (effekt) i södra Sverige i storleksordningen av några 1000 MW. Men det tar många år innan sådan nya kraftverk bidrar med elenergi. Det pratas om att detta ska ske via vindkraft – med all respekt för att vindkraften bidrar med energi så behöver vi effekt (reglerbar elproduktion). Det finns ingen uttalad strategi för vad för typ av kraftverk detta ska vara - men kraftvärme på biobränslen är väl det troligaste. Kolkraftverk – strider mot allt klimattänk och åtagande. Gaskraftverk och beroende till Ryssland – nej! Nästa generation av kärnkraft – möjligt, men det ligger långt fram i tiden innan sådana kraftverk kan bidra. Att vätgasen över tid kommer att vara en del av lösningen är de som tittar i kristallkulan överens om, men också det ligger mer än 10-15 år framåt i tiden.

Samtidigt är det angeläget att Svenska Kraftnät bygger bort de flaskhalsar i stamnätet som framförallt finns mellan SE2 och SE3. Det har från myndighetens håll sagt att det tar ca 10 år att göra detta.

Slutsats

Om staten inte tar initiativ och ”subventionerar” basproduktion likt man gjort med vindkraften, om inte effekt kommer att belönas prismässigt, om inte tillståndsgivningen för att bygga ut stamnätet snabbas på – då kommer vi än mer bli sammanflätade med tysk energipolitik och tyska elpriser och från tid till annan fortsatt att få leva med sådana volatila och höga elpriser som vi sett det senaste året.

De beslut som politiken fattat de senaste 25 åren, har enbart varit politisk drivna med Miljöpartiet i baksätet. Inkompetensen blir än tydligare när budskapet var att de nedstängda

basproduktionsanläggningarna successivt och i takt med att marknaden efterfråga elenergi skulle ersättas med vindkraft. På frågan om var elen skulle komma ifrån när det inte blåser ute eller att säkerställa nätstabiliteten blev svaren: ”Va nu lite positiv”.

//Bengt Ekenstierna